

เทศน์เช้า วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อ้าว! ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ ฟังธรรมะ ให้ธรรมเป็นทานๆ คือให้สติปัญญาเป็นทาน ถ้าสติปัญญาเป็นทาน คนเราจะล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร ความเพียร ความวิริยะ ความอดุสาหะ แต่ต้องมีสติ ถ้ามีสติ มีสติมันยับยั้งได้หมด ยับยั้งความรู้สึกนึกคิดของเรา ถ้าความรู้สึกนึกคิดของเรา สิ่งใดที่พาให้โทษ กุศล อกุศล สิ่งที่เป็นกุศลนะ กุศล ทำคุณงามความดีเป็นกุศล เวลาเป็นอกุศล อกุศลมันพาให้โทษ ให้โทษแต่ความหงุดหงิดในหัวใจอย่างน้อยนะ ถ้าอย่างมากขึ้นมามันสร้างเวรสร้างกรรมขึ้นมา เวรกรรมอันนั้นมันฝังคาใจของเรา ฟังธรรมๆ เพื่อไปรื้อค้นสิ่งนี้ไ้

เวลาเราให้ทาน ทาน สีด ภาวนา เวลาให้ทาน ทานนี้ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนถึงชาวพุทธ สอนให้เสียสละ แต่ให้เสียสละเป็นวัตถุสิ่งของ วัตถุสิ่งของนี้เสียสละ เพราะจิตใจมันคิด จิตใจมันมีความเจตนา มันตั้งใจ มันถึงเสียสละได้ แต่เวลาธรรมะนะ เราสละความทุกข์ความยากในใจของเรา แต่เวลามันสละความทุกข์ความยากในใจของเรา มันทำไม่ได้ พอทำไม่ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงปูพื้นฐาน

พื้นฐาน ทาน สีด ภาวนา ทาน สีด ภาวนา การเสียสละอย่างนี้คือการฝึกหัดหัวใจของเรา ไ้ ถ้าจิตใจของคนนะ จิตใจของคนมันมีการเสียสละ มีการให้อภัยต่อกัน จิตใจของคนคิดถึงสาธุภาวะ คิดถึงคนอื่นก่อน ถ้าคิดถึงคนอื่นก่อน เขามีความสุขนะ เขามีความสุขเพราะเขาเห็นประโยชน์กับคุณค่าในชีวิตของเขา เพราะเขามีชีวิตของเขา เขาดูแลชีวิตของเขาได้ด้วย เขายังมีจิตใจเป็นสาธุภาวะดูแลคนอื่นได้ด้วย แต่จิตใจของเขาเป็นคนทุกข์คนยาก เขามีมหาศาลขนาดไหน เขาไม่คิดถึงสาธุภาวะ เขาไม่คิดถึงเสียสละ มันมีแต่ความวิตกกังวลไปทั้งนั้นนะ วิตกกังวลในหัวใจ สิ่งนั้นที่มันจะเป็นคุณๆ มันกลับมาเป็นโทษกับเรา

แต่ถ้าจิตใจมันเป็นสาธุภาวะมันเป็นคุณหมดเลย เป็นคุณเพราะเรามีคุณค่าในชีวิตนะ คนที่มีคุณค่าในชีวิต ชีวิตนี้รื่นเริง ชีวิตนี้มีความสุข คนที่ไม่มีคุณค่าในชีวิต มันกดดันชีวิตของตัวเองไ้ ถ้ามันกดดันชีวิตของตัวเอง คนเราเกิดมาปรารถนาสิ่งที่ดีงามทั้งนั้นนะ ของดีไ้ครๆ ก็

ต้องการของดี ข้าวของเงินทอง สิ่งทีสะอาดบริสุทธิ์มันก็ของดีทั้งนั้นแหละ แต่ของดีอย่างนี้ ของดีอย่างนี้ก็เลิศค้นหาความทะยานอยากมันก็ยึดมั่นถือมั่นมาเป็นความทุกข์ของเราไง ถ้าเป็นของดีของเรา ของดีมันก็เป็นของดีของเราดีแหละ แต่ถ้าจิตใจมันเป็นสาธารณะมันทำเพื่อประโยชน์ๆ ไง

ของไม่ดีไม่มีใครต้องการ ของไม่ดีไม่มีใครต้องการ ต้องการแต่ของดีๆ ทั้งนั้น ของดีทั้งนั้นเป็นเรื่องโลก วิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้ ของดีทีสะอาดบริสุทธิ์ ของดีทีสกปรก เราพิสูจน์ได้ในทางวิทยาศาสตร์ว่ามันดีหรือมันชั่ว แต่มันดีมันชั่วนะ ทำไมจิตใจเราไปยึดมั่นถือมั่นอีกล่ะ ทำไมความดีๆ ความดีในใจของเรา ถ้าความดีในใจของเรา เราเสียสละของเรา เสียสละของเรา การเสียสละของเรานี้ความดีของเรา ถ้าเสียสละของเราเพื่ออะไร เพื่อตัดแปลงหัวใจดวงนี้ไง หัวใจของเราที่มันทุกข์มันยาก มันทุกข์มันยากเพราะอะไรล่ะ เวลาค้นหาความทะยานอยากมันสิ้นฝั่ง มันจะมีมากน้อยขนาดไหนมันก็ยังแสวงหาของมันไม่มีวันจบวันสิ้น แต่ถ้ามันเป็นธรรมดา สิ่งทีแสวงหามันเป็นอำนาจวาสนาบารมีของเรา มันไหลมาเทมาของมัน ถ้ามันไหลมาเทมาด้วยอำนาจวาสนา มันเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าเป็นเลิศค้นหาความทะยานอยากมันสิ้นฝั่ง ถ้ามันสิ้นฝั่ง ถ้าเรามีการเสียสละ เสียสละเพื่อฝึกหัดหัวใจดวงนี้

สิ่งที่เราได้มา ถ้ามีสติปัญญามันรื่นเริงนะ เวลาถ้ามันเสียสละของมันออกไป เห็นคนที่เขาได้ประโยชน์จากการเสียสละของเรามันมีความสุขของมัน นี่ไง อูบายๆ ถ้าอูบายของเรา คำว่า “อูบายของเรา” ถ้าเราฝึกหัดของเรา เราเห็นคุณค่าของมัน ทาน สีล ภาวนา ถ้ามันมีทานของมัน ของดีๆ ไง ของดีใดๆ ก็ต้องการ ถ้าของดีอย่างนี้มันต้องการทางโลก ทางโลกทีเขาเสียสละของเขา เขาทำคุณงามความดีของเขา เขาไม่ได้นับถือศาสนาใดๆ เลย แต่เขาทำคุณงามความดีของเขา คือเป็นคุณงามความดีของเขา

ตอนนี้โลกสมัยใหม่ไม่นับถือศาสนาใดๆ เลย เพราะอะไร เพราะผู้ทีเป็นศาสนทายาทเขาทำตัวกันอย่างไร เขาจับไม่ได้ เขาไม่นับถือศาสนาใดๆ เลย แต่เขาทำคุณงามความดีก็ืเป็นความดีของเขา แต่ความดีของเขา ความดีของเขา วุฒิภาวะของเขาได้แก่นั้นเขาก็ได้แก่นั้น ความดีของโลก คุณดี ทางโลกเขาเกี่ยวหนุนจุนเจือกัน แต่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกชีวิตนี้มาจากไหน ชีวิตนี้มาจากไหน บุพเพนิวาสานุสติญาณ การเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ

ในปัจจุบันนี้ คุณไม่นับถือศาสนาใดๆ เลย เขาก็ทำคุณงามความดีของเขา คุณงามความดีของเขามันก็เป็นโลกียะ เป็นเรื่องโลกๆ ใจ เป็นเรื่องที่รัฐบาลทุกรัฐบาลเขาก็มีรัฐสวัสดิการทั้งนั้นนะ เขาก็ดูแลประชาชนของเขา รัฐบาลไปเกิดชาติไหน รัฐบาลเขาจะไปเกิดภพชาติใด เขาเป็นองค์กร เขาไม่มีสิ่งใด แต่รัฐบาลเขามีหัวหน้าเป็นหัวหน้ารัฐบาล เขาทำคุณงามความดีเป็นของเขา

นี่ก็เหมือนกัน เรื่องของโลกๆ ก็เป็นเรื่องโลกๆ ใจ เรามองทางโลกใจ พระพุทธศาสนา สอนว่าชีวิตนี้มาจากไหน เวลาเกิดมา เกิดมาอย่างไร เกิดมาจากเวรจากกรรม การกระทำดี กรรมดีกรรมชั่วใจ คนเราเกิดมาแล้วถึงจรตนิสัยไม่เหมือนกันใจ ไม่เหมือนกัน เวลากรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะจะได้เป็นกษัตริย์ เสียสละทางโลกมันสูงสุดอยู่แล้วละ สูงสุดอยู่แล้วในทางโลก นี่ท่านเสียสละ เพราะถ้าเป็นกษัตริย์ ท่านปกครองของท่าน ท่านต้องรับผิดชอบของท่าน ท่านก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดของท่าน ทำคุณงามความดีขนาดไหนก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ เพราะว่าได้สร้างสมบุญญายการ เวลาย้อนไปอดีตชาติเป็นพระเวสสันดรก็เป็นกษัตริย์ เป็นกษัตริย์เป็นข้าเป็นซาก เป็นมาบ่อยๆ เป็นจักรพรรดิก็เป็นมาแล้วทั้งนั้นนะ ที่นี้เป็นมา แล้วชาตินี้ก็ต้องเป็นอย่างนี้อีก เราก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกใช้ไหม

นี่ใจ ถึงว่าถ้ามันมีการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย มันต้องมีการไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย มันต้องมีฝ่ายตรงข้าม แต่ฝ่ายตรงข้ามนี้ใครจะแสวงหาได้ละ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแสวงหา มารื้อค้นของท่านใจ ท่านตรัสรู้ธรรมเองโดยชอบ โดยชอบธรรมของท่าน ท่านปฏิบัติของท่านโดยชอบธรรมของท่าน ถึงเป็นสัจจะความจริงของท่าน ถ้าสัจจะความจริงของท่าน นี่พระพุทธศาสนา มันถึงมีศาสนาขึ้นมา มีพระพุทธรูปกับมีพระธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม เทศน์แสดงธรรมจักๆ มีพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก สงฆ์มันสงฆ์ในหัวใจใจ นี่ใจ ในหัวใจ ในสัจธรรม ในอริยสัจ ในอริยสัจ อกุปปธรรม ธรรมะที่คงที่ตายตัวในใจอันนั้น ถ้าตายตัวในใจอันนั้น ถ้ามันสิ้นสุดแห่งทุกข์ไปมันไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย มันไม่เกิดอีก ไม่เกิดก็ไม่แก่ ไม่แก่ก็ไม่เจ็บ ไม่เจ็บก็ไม่ตาย เพราะมันไม่เกิด ไม่เกิดเพราะอะไร ไม่เกิดเพราะมันไม่มีวิชา ไม่เกิดเพราะมันไม่มีความไม่รู้ที่มันเวียนว่ายตายเกิด

แต่เรามีความไม่รู้รู้อยู่ในใจ ชีวิตนี้มาจากไหนๆ ก็มาจากอวิชชามันปิดหูปิดตามานี้ มันถึงได้เวียนว่ายตายเกิด ของของเราๆ ทำคุณงามความดีก็ยึด ทำความชั่วมันก็ยิ่งตอกย้ำในหัวใจ ทำดีทำชั่ว กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน เราเกิดเพราะเวรเพราะกรรมของเรา เราทำของเรามาในที่นี่เกิดมาพบพระพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ววางธรรมวินัยนี้ไว้ พอวางธรรมวินัยนี้ไว้ เราเกิดมาแล้วก็ศึกษาของเรา เรามาเสียดสละทานของเรา เสียดสละทานของเราเพราะอะไร เสียดสละทานของเราเพราะมันเป็นสมบัติของเราไป สิ่งที่เราเสียดสละไปเป็นวัตถุ แต่สิ่งที่ได้มาคือความรู้สึกของเรา คือเจตนา คือความคิดเห็นของเราที่เป็นทิพย์ๆ ระลึกเมื่อไหร่ก็ได้ คนทำงานขำนาญขึ้นมาเขาไม่ต้องเสียดสละวัตถุ เขาเสียดสละหัวใจของเขา เห็นคนเขาทำคุณงามความดี จิตใจมันชื่นบานไปกับเขา อนุโมทนาไปกับเขา ทุกคนทำแต่คุณงามความดี ทุกคนทำแต่ความดี ต่างคนต่างทำคุณงามความดี มันเสียดสละจากน้ำใจ

ถ้าเสียดสละจากน้ำใจ เวลาความคิดมันเกิดขึ้น เวลามันคิดขึ้นมามันก็กระเทือนหัวใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกทาน สีล ภavana สีลคือความปกติของใจ เราพยายามทำใจของเราให้สงบระงับเข้ามาให้ได้ ถ้าใจสงบระงับมาได้ สิ่งที่เราแสวงหา เราแสวงหากันทางโลกนี้ มันเป็นหน้าที่การงานของโลกเพื่อหาปัจจัยเครื่องอาศัยมาเพื่อดำรงชีวิต แต่ชีวิตนี้มันมีค่าๆ มีค่าเพราะอะไร เพราะเราหาเวลาของเราทำความสงบของใจ นั่งสมาธิภาวนาเพื่อความสงบระงับอันนี้ไง ถ้าความสงบระงับอันนี้ ผู้ที่เขาประสบความสำเร็จของเขา เขาต้องมีสติของเขา เขาต้องมีปัญญาของเขา สติมันจะเกิดขึ้น ถ้าสติเกิดขึ้น ทำสิ่งใดก็แล้วแต่ ทำเพื่อดำรงชีพๆ ทำเพื่อหัวใจของเรา มีสติปัญญามันก็แยกแยะของมัน ถ้ามีสติ ทำความสงบของใจได้ ใจมันมั่นคงขึ้นมา ใจมันคงขึ้นมามันเป็นตัวของเรา ถ้าเราออกฝึกหัดใช้ปัญญาๆ นี้มันจะพูดเรื่องศาสนาแล้ว ศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาเกิดจากตรงนี้ ปัญญาเกิดจากการภาวนา

ปัญญาของเรา ปัญญาหน้าที่การงานของโลกมันเป็นปัญญาจากสมอง ปัญญาจากสติปัญญาบริษัทใหญ่ๆ เขาจ้างที่ปรึกษาๆ ที่ปรึกษาของเขา ที่ปรึกษาทางกฎหมาย ที่ปรึกษาทางการเงิน ที่ปรึกษาที่เขาชำนาญการเป็นแต่ละแขนงๆ ของเขาไป นี่คือนโยบายทางโลกที่แสวงหาเพื่อผลประโยชน์ของเขา เพื่อการแข่งขันของเขา

แต่เวลาเป็นปัญญาของเรา ปัญญาของเราณะ ปัญญาของเรา ปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัญญาของพระอัญญาโกณฑัญญะ ปัญญาของปัญจวัคคีย์ ปัญญาของยสะ ปัญญาของโอร ปัญญาของเขา แต่ปัญญานี้มันเกิดจากการกระตุ้น ปัญญานี้เกิดจากการชี้แนะของ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนเข้าเกิดสู่ปัญญากายในของเรา ถ้าเกิดปัญญากายในของเรา เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง เห็นจิตๆ จิตของเรามันเกิดอย่างไร

เริ่มต้นตั้งแต่เราเป็นปุถุชนมันทุกข์มันยากขึ้นมาเพราะความคิดของเรา เพราะความวิตกกังวลของเรา เป็นความทุกข์ยากทั้งนั้นนะ ทำความสงบของใจๆ ใจมันสงบแล้ว เห็นจิตๆ จิตเห็นจิต จิตเห็นธรรม จิตเห็นกาย จิตเห็นเวทนา จิตเห็นๆ จิตเห็นมันถึงจะเกิดปัญญา ถ้าจิตไม่เห็นมันจะไปกลับกับอะไรละ คูสิ ลับมิดเขาลับด้วยหินไซ้ใหม่ นี่ไง เวลาปัญญามันเกิด จิตเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม จิตเห็น จิตคือความสงบของใจ ใจมันสงบแล้วมันรู้มันเห็นของมัน มันจะดับปัญญาของมันขึ้นมา ถ้าปัญญา นี่ปัญญาของเราๆ จิตดวงใดถ้ารู้เห็นอย่างนี้มันจะเกิดปัญญาอันนั้นขึ้นมา แล้วปัญญานี้เกิดขึ้นมา ภาวนามยปัญญา แต่ไม่มีใครรู้ไม่มีใครเห็น เพราะมันส่งออกหมด มันไปพูดถึงกิริยา พูดถึงวิธีการ พูดถึงธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สอนไว้ แต่ตัวมันเองมันไม่เคยเห็น

ถ้ามันเคยเห็น คูสิ เวลาหลวงตาท่านไปวัดนครนาถ เขาบอก “มหา ให้อูนี่สิ อวิชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขาราปจฺจยา วิญฺญาณิ” เขาเขียนเป็นชาร์ต ทางวิชาการเขาทำกันอย่างนั้น ปัจจยาการก็เขียนขึ้นมาเป็นชาร์ต หนังสือก็เป็นทฤษฎีทั้งหมด เขาไม่เคยเห็นใจของเขา เขาไม่รู้จักใจของเขา เขาไม่รู้จักสิ่งที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ ถ้าเขาไม่รู้จักใจของเขา เขาจะแก้ใจของเขาได้อย่างไร ถ้าเขาไม่เห็นใจของเขา เขาจะรื้อถอนอวิชาในใจของเขาได้อย่างไร

เวลาศึกษามาศึกษาเรื่องคนอื่นทั้งนั้นนะ ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมวินัยไว้ แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ก็วางธรรมวินัย วางทฤษฎีนี้ไว้ วางทฤษฎีนี้ไว้ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปแก่งคฤมาล

คูสิ องคฤมาลจะฆ่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อเอาเนื้อที่ ๑,๐๐๐ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปด้วยฤทธิ์ องคฤมาลวิ่งตามขนาดไหนก็ไม่ทัน “สมณะหยุดก่อน สมณะหยุดก่อน”

“เราหยุดแล้ว เธอยังไม่หยุด”

วิ่งตามอย่างไรก็ไม่ทัน ไม่หยุดที่ไหนล่ะ

ไม่หยุดที่ต้องการนี้ไง ไม่หยุดที่การฆ่าเขาไง ไม่หยุดเพราะยังแสวงหาใจ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหยุดแล้ว

ได้สติ หยุดเลย วางคาบลงเลย เห็นไหม เวลามันเป็น มันเป็นตรงนั้นนะ มันเป็นในใจที่มันคิดได้ ระลึกได้ ถ้ามันระลึกได้ เราทำความเข้าใจเข้ามา ถ้าจิตมันระลึกได้ จิตมันรู้ได้ ถ้าจิตมันรู้ได้ นี่ไง ไอ้ตัวนี้ตัวเกิด เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ เวลามีปัญญาขึ้นมา มันก็ถอดถอนที่นี้ ภาวนามยปัญญา ปัญญาในพระพุทธศาสนาไง แต่สิ่งที่เราศึกษากัน เราแสวงหากัน อย่างนั้นมันเป็นทฤษฎี ปรัชญา ปฏิบัติ ปฏิเวธ เราต้องศึกษา ศึกษามาเป็นแนวทาง ถ้าศึกษามาแล้ว พอเป็นแนวทางขึ้นมา เอาแนวทางมาโต้แย้งกัน แต่ไม่ได้เอาความเป็นจริงในหัวใจมาโต้แย้งกันเลย เพราะมันไม่เคยรู้ไม่เคยเห็น นี่ไง ไม่รู้ไม่เห็น

แล้วระดับการปฏิบัติของเราตั้งแต่ทาน ทานก็ตั้งแต่ไอ้เจตนาเรานี้แหละ ไอ้ความรู้สึกนึกคิดเรานี้แหละ ความรู้สึกนึกคิดของเราเป็นผู้เสียสละวัตถุนี้แหละ ปัจจัยเครื่องอาศัยมันเป็นวัตถุ แต่มันจะเกิดขึ้นมาด้วยน้ำใสใจจริงของคน คนมีเจตนา มีน้ำใสใจจริงอันนั้นเอามาแล้วเราเสียสละ เราแสวงหามาด้วยปฏิกากหก ได้มาด้วยความสะอาดบริสุทธิ์ แล้วเราเสียสละไป ผู้รับสะอาดบริสุทธิ์ มันจะเป็นอำนาจวาสนาบารมีของใจนี้ ฟุ้งฟูใจนี้ขึ้นมา

แล้วฟุ้งฟูใจนี้ขึ้นมา ถ้ามันลึกซึ้งเข้าไป ถ้ามันจะดีขึ้น นี่ความปกติของใจๆ เพราะความปกติของใจมีศีลแล้ว วัตถุมันเป็นเรื่องเบาบางแล้ว เพราะอะไร เพราะมันสะอาดได้ที่ใจนี้ไง อารมณ์ก็สะอาดได้ ความทุกข์ก็สะอาดได้ ไอ้ความเครียดก็สะอาดได้ ความสะอาดออกมา ฝึกหัดขึ้นมาอย่างนี้ แล้วถ้ามันเกิดภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา ปัญญาอันนี้มันจะชำแรกเข้าไปในหัวใจเลย ปัญญาอันนี้

แต่สิ่งที่เราเสียสละอยู่ สิ่งที่เราเสียสละได้ๆ เสียสละได้คือปัญญาอบรมสมาธิ ความรู้สึกนึกคิด ความต่างๆ เราเสียสละมัน ถ้ารู้เท่าแล้วมันปล่อยๆๆ พอปล่อยเข้ามาแล้วมันปล่อยจนตัวมันสะอาด มันปล่อยจนตัวมันตั้งมั่น นี่ไง ปัญญาอบรมสมาธิ พอมันตั้งมั่นแล้ว ตั้งมั่นๆ มันปล่อยๆ มันปล่อยมา มันปล่อยเพื่อชำระล้างตัวมันเอง ชำระล้างตัวมันเองด้วยโลกีย์ปัญญา ด้วยโลกๆ แล้วถ้าจิตมันสงบแล้ว ถ้ามันเห็นตามความเป็นจริงมันจะเกิดภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการกระทำ ปัญญาอันนี้มันจะเป็นมรรคแล้ว โสคาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค

อรหัตตมรรค มันจะเกิดมรรคผล มรรคผลเกิดจากพื้นฐาน ถ้าไม่มีสมาธิ ไม่มีตัวตนของเรา ไม่มีใจของเรามันจะเกิดที่ไหน มันเป็นเรื่องปัญญาทั้งหมด มันเป็นเรื่องธาตุญาณ มันเป็นเรื่องความรู้สึกนึกคิดทั้งนั้นนะ มันไม่เกิดเป็นความจริงขึ้นมา

ถ้าความจริงขึ้นมา การกระทำนี้มันก็ต้องมีที่ไปที่ไป ใจเจตีย์ ฐานของเจตีย์ ฐานของเจตีย์ ฐานของท่าน ฐานของสมาธิ องค์เจตีย์ ยอดเจตีย์เล็กน้อย ฐานมันกว้างขวาง ธรรมของเรา ฐานมันกว้าง แต่พอมันขึ้นไป ๆ ใครจะทำได้ละ ถ้าทำได้ขึ้นมา อยู่บนยอดเจตีย์ขึ้นไปก็กลัวจะตกกลัวจะอยู่ไม่ได้ แต่ฐานยืนอยู่บนพื้นฐานนี้สบาย นี้ระดับของท่าน ระดับของท่านโดยฆราวาสธรรมมันก็คนทำได้ ทำได้ก็เพื่อสังกรรมเย็นเป็นสุขใจ แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ ผู้นำ จิตใจของคนถ้ามีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมาแล้ว หัวใจของเรา ใจของเรา เราเอาไว้ในอำนาจของเราได้มีความสุขนะ คนเขากระเสือกกระสนกันไปทั่ว ๓ โลกธาตุ เรายืนอยู่เฉยๆ แล้วดูเขา ดูเขาสิ ดูเขาเพราะอะไร เพราะมันกระเสือกกระสนมาจากภายใน มันกระเสือกกระสนมาจากความคิด มันกระเสือกกระสนมาจากหัวใจนั้น แล้วหัวใจของเรามันคลายหมดแล้ว

“สมณะหยุดก่อน สมณะหยุดก่อน”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระองค์อุทิมานะ เราหยุดแล้ว เรายังไม่หยุดต่างหาก หัวใจของเราหยุดแล้ว ถ้าหัวใจของเรายังไม่หยุด มันก็ยังแสวงหาเอาพิษเอาภัยมาให้ใจของเรา ถ้าหัวใจเราหยุดได้ แล้วเราสำรอกกิเลสตัดหาความทะยานอยาก อวิชชาในใจของเราได้ มันจะไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ถ้าไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย เพราะจิตมันไม่เคลื่อนไหว มันไม่ไปไหน มันถึงไม่มีการเกิด

คูสิ ทางโลกเขาที่มีลูกยาก ที่เขาไม่มีลูกเพราะอะไรละ ทำไมเขาไม่มีละ แต่คนทุกซ์คนจน โอ้โฮ! หัวปีท้ายปี มีตลอดเลย แต่จิตดวงนี้มันไม่ไปอีกแล้ว มันไม่มีเกิดที่ไหนทั้งสิ้น ถ้าไม่เกิดที่ไหนทั้งสิ้น ขอให้เราประพฤติปฏิบัติให้เป็นสัจจะความจริงในใจของเรา แล้วมันเกิดในใจของเราแล้วทำไมเราจะบอกเขาไม่ได้ ถ้ามันมีอยู่ในใจของเรา ทำไมเราจะบอกเขาไม่ได้ ที่มันบอกไม่ได้เพราะมันไม่มีในใจใจ ไม่รู้วิธีการ ไม่รู้การกระทำ แต่ถ้ามันมีการกระทำ มันทำแล้วทำไมจะบอกเขาไม่ได้ถ้าเรามีอยู่จริง เอวัง